

Proinde historice describit ritus proprios Ecclesiae Romanae, nominatim porrectionem instrumentorum quam Graeci non habent (1). Quod si eandem appellat materiam hujus sacramenti, id facit juxta « communem loquendi modum, quo res in septem ordinibus adhibitae, utpote discrimen uniuscujusque ordinis expressius significantes, communiter vocantur materia sacramentorum » (S. Alph., VI, n. 12 in fine), sive tandem sint materia revera essentialis ac proprie dicta, sive ritualis tantum; et idem dicas de forma. Saltem haec interpretatio decreti Eugeniani probabilis est. Proinde ex eodem decreto quaestio de materia et forma ordinationum dirempta dici non potest.

1008. Igitur Pontificale Romanum in rubrica generali ab initio, *De ordinibus conferendis*, monet: « Ordinandi omnes debent in ecclesia se praesentare cum tonsura, habitu et paramentis ordini suo convenientibus et candelis in manu accensis. Et cum a notario episcopi nominati fuerint, respondeant: *Adsum*, et accedant ad locum ordinationis, secundum ordinem descriptionis. Advertat quoque pontifex, quod si unus tantum sit per eum ad quemcumque ordinem promovendus, illum admoneat et alloquatur non in plurali, ut textus dicit, sed in singulari ». At ordinatio valeret sive episcopus formam in numero plurali pronuntiet pro uno tantum: *Accipite ceroferarium, accipite urceolum, accipite librum epistolarum*, sive illam pronuntiet in numero singulari pro pluribus: *Accipe*, dum omnes simul instrumenta tangunt (2). Pariter quaesitum fuit: « *Amen*, quod Pontificale praescribit respondendum in traditione vel materiae vel sacrorum indumentorum in ordinatione, dicendum est ab ipso ordinando vel ab adstantibus »? S. R. C. die 12 Nov. 1831, ad 5um, reposuit: « Juxta consuetudinem ab ordinando » (3).

Sed jam singulos ritus expendamus, benevolum lectorem exorantes ut Pontificale Romanum sub oculis habeat.

(1) D'Annibale, III, § 91, not. 4.

(2) Pavone, *Spicilegio canonico etc.*, § 205.

(3) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1191.

Articulus II

Materia et forma pro singulis gradibus determinatur.

1009. Juxta Pontificale Romanum episcopus, antequam ordinationibus manum apponat, palam interdicat per unum ex suis sub his verbis: *Reverendissimus in Christo Pater etc.* Quaesitum fuit: « Utrum etiam quando unus in episcopali sacello ordinatur, palam interdicere debeat episcopus per unum ex suis, sicuti habetur in Pontificali Romano: *Ne quis accedat irregularis etc.* »; S. C. R. die 25 Sept. 1852 reposuit: *affirmative* (1). At si non obstante hoc edicto, quis in eodem comprehensus auderet ad suscipiendos ordines, aut etiam primam tonsuram accedere, ordinatio valeret, nisi episcopus non habuisset intensionem ordinandi (n. 970 sequ.), sed est illicita ex parte ipsius promoti, qui dicitur *furtive ordinatus* et incurrit excommunicationem. Olim haec excommunicatio erat latae sententiae et de ea agit Alexander III, in cap. 1, *De eo qui furtive ordines suscepit*, alias quoque poenas recensens; sed hodie in Pontificali Romano excommunicatio est ferendae sententiae (2), et aliae poenae de quibus Alexander III, *l. c.*, obsoleverunt. Sed episcopus posset etiam gravioribus poenis suum edictum communire, e. g. excommunicatione latae sententiae; et tunc *furtive* promotus eo ipso hanc censuram contraheret, et ideo in sacro ordine ministrans fieret irregularis. Quo posito, episcopus posset eum a censura absolvere; ab irregularitate vero, si delictum esset occultum, posset idem episcopus dispensare; secus dispensatio a Sede Apostolica peti deberet. Praeter excommunicationem nonnulli censent *furtive* ordinatum jure communi fuisse ipso facto etiam suspensum ab exercitio ordinis male suscepti ex cap. 2 et 3 *cit. tit.*; sed haec censura, si umquam extitit, nunc certe abrogata est, cum non legatur in const. *Apostolicae Sedis*, licet epis-

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1206.

(2) Giraldu, p. I, sect. 867; Thesaurus, *De poenis*, p. II, cap. VII.

copus possit ipsam suo edicto addere. Utrum vero furtive ordinatus sit irregularis, vide *n.* 195.

1010. Praeterea archidiaconus in singulis ordinationibus invitatur promovendos: *Accedant qui ordinandi sunt ad ostiariatum etc.*, uti videre est in Pontificali Romano. Quamquam vero Pontificale Romanum nihil dicat pro prima tonsura, tamen archidiaconus potest juxta morem generalem etiam tonsurandos invitare: *Accedant qui promovendi sunt ad primam tonsuram*, ut edixit S. R. C. die 12 Nov. 1831, ad 2um (1). Tunc notarius singulos promovendos ad gradum de quo agitur, juxta ordinem quo scripti sunt, per nomen ac praenomen latina lingua appellat, pro subdiaconis addens titulum: *N. ad titulum ecclesiae N.*, *N. ad titulum patrimonii sui*; *Frater N. professus ordinis N. ad titulum paupertatis*, etc.; et singuli accedere debent ad gradum recipiendum juxta ordinem quo appellati sunt.

1011. In Romana curia hac in re, referente Honorante, *op. cit.*, *cap. I, not.*, VI, sequentia observantur, quae aliis quoque episcopalibus curiis norma esse possunt.

Benedictus XIII, qui fere omnes ordinationes generales ipse celebrabat, in ordinatione habita sabbato quatuor temporum post Pentecosten, die 26 Maii 1725, in sacrosancta Lateranensi Basilica, immediate ante ordinationem mandavit, ut, quando agitur de prima tonsura conferenda in ordinationibus tam generalibus quam privatis, primo regulares, deinde saeculares adscribi, vocari et promoveri deberent; eo quia regulares sunt vere ecclesiastici, alii vero prima tonsura initiandi sunt mere laici. Professi autem votorum simplicium medium locum veluti tenent inter saeculares et regulares, et ideo appellantur post regulares ante saeculares. Inter saeculares vero nullus praecedentiae ordo regula generali statutus est; item inter professos votorum simplicium diversorum congregationum. At regulares diversorum ordinum adscribi, vocari et promoveri debent in curia Romana ut sequitur:

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, *n.* 1192.

I. — CANONICI ET CLERICI REGULARES.

- 1° Canonici regulares congregationis Lateranensis.
- 2° Canonici regulares Praemonstratenses.
- 3° Canonici regulares sancti Spiritus.
- 4° Canonici regulares sancti Antonii.
- 5° Canonici regulares sancti Salvatoris.
- 6° Theatini.
- 7° Barnabidae.
- 8° Societas Jesu.
- 9° Somaschi.
- 10° Ministri infirmorum.
- 11° Minores.
- 12° Matris Dei.
- 13° Pauperes Matris Dei.

II. — MONACHI.

- 1° Basiliani.
- 2° Benedictini.
- 3° Cluniacenses.
- 4° Camaldulenses.
- 5° Vallumbrosani.
- 6° Carthusiani.
- 7° Cistercienses.
- 8° Montis Virginis.
- 9° Silvestrini.
- 10° Coelestini.
- 11° Olivetani.
- 12° Sancti Hieronymi.
- 13° Camaldulenses reformati.
- 14° Cistercienses reformati.

III. — FRATRES.

- 1° Sanctissimae Trinitatis redemptionis captivorum.
- 2° Dominicani.
- 3° Minores sancti Francisci; sed familia Minorum Ob-

servantium praecedat Minoribus Conventualibus ex Leonis X const. *Licet alias*, 6 Dec. 1517.

4° Carmelitae.

5° Eremitae sancti Augustini.

6° B. Mariae de Mercede.

7° Servi B. Mariae Virginis.

8° S. Pauli primi eremitae.

9° S. Birgittae.

10° Minimi.

11° Tertii Ordinis S. Francisci.

12° Cappucini.

13° B. Petri de Pisis.

14° S. Joannis de Deo.

15° Carmelitani excalceati.

16° Sanctissimae Trinitatis redemptionis captivorum dis-
calceati.

17° S. Augustini discalceati.

18° S. Mariae de Mercede discalceati.

1012. Cum pro singulis gradibus promovendi accesserint, episcopus procedit ad ordinationem. Nos singularum ordinationum ritus expendimus, investigantes quinam materiam et formam constituent.

§ 1. — *Pro prima tonsura et ordinibus minoribus.*

1013. In antiqua liturgia Ecclesiae Romanae, si primi tres ordines minores aliqua caeremonia conferebantur, haec caeremonia erat prorsus privata infra septa *scholae cantorum* extra Missam. Econtrario acolythatus et subdiaconatus conferebantur caeremonia publica infra Missam quamcumque, etiam non stationalem, extra solemnem ordinationem. Hanc caeremoniam descriptam habes in *Ordine Romano VIII* (*Alleg. V, n. 30*). Proinde forma utriusque ordinis videntur fuisse verba: *Intercedente*, etc.; materia vero acolythatus videtur fuisse porrectio sacculi super planetam; materia subdiaconatus porrectio calicis. In antiqua liturgia Ecclesiae Gallicanae etiam ordines minores in generali ac solemni ordinatione conferebantur: ritus, qui

deinde in Pontificali Romano relati sunt, vide in cit. *Alleg. V, n. 6, sequ.*; *n. 68 sequ.* Modo expendamus ritus qui hodie servantur in horum graduum collatione.

1014. In *prima tonsura* juxta Romanum Pontificale, incepto psalmo: *Conserva me*, episcopus cum forfice recidit unicuique extremitates capillorum in quatuor locis, videlicet in fronte, in occipite et ad utramque aurem; deinde in medio capite tondet aliquot capillos et in bacile deponit; quilibet autem, dum tondetur, dicit: *Dominus pars* etc. Haec tonsio capillorum cum horum verborum prolatione est ritus essentialis primae tonsurae. Mos est ut haec verba proferat etiam episcopus tondens, quem morem servandum esse rescripsit S. R. C. die 12 Nov. 1834, ad 3um (1), licet id non requiratur ad validitatem primae tonsurae. Certum non est primam tonsuram valide collatam esse, si episcopus incidit non veros ac genuinos capillos, sed potius crines comae adscititiae; nam S. C. R. die 25 Sept. 1846 reposuit: « SSmus, attentis expositis super tonsura peracta, benigne annuit pro sanatione, quatenus opus est, a quocumque defectu, adeo ut nil sit ulterius renovandum ».

1015. Post alias preces episcopus imponit cuilibet superpelliceum dicens: *Induat* etc. Hic ritus non est essentialis (2); imo si omissus fuerit, non videtur esse necessario supplendus. Porro superpelliceum est linea vestis distincta ab alba et amictu, quae supra vestem talarem induitur. Antiquitus saltem in nonnullis locis ad talos descendebat, quod usque ad tempora saltem concilii Basileensis duravit, ut patet ex ejus *sess. XXI, Quomodo divinum officium in ecclesia celebrandum sit*, et aliquando ex panno confectum erat. Superpelliceum est transformatio vestis inferioris quae *tunica* appellabatur, in usu apud omnes Romae saeculo V, ex qua etiam alba et amictus originem ducunt. Cur vero *superpelliceum* haec vestis appellata sit, non satis constat. De mysticis ejus significationibus vide Hallier, *l. c.*, n. 7; nos de vestibus sacerdotalibus, nempe de amictu, alba,

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1191.

(2) Hallier, p. III, sect. VIII, cap. XI, art. IV, n. 1.

cingulo, manipulo, stola, planeta, dalmatica et pluviali, agimus in tractatu canonico de Eucharistia.

1016. Post orationem : *Omnipotens*, monitio : *Filii* claudit caeremoniam, et ordinati, suggerente archidiacono, redeunt ad loca sua : quod servatur etiam in fine aliarum ordinationum excepto episcopatu. Quaesitum fuit quibus verbis archidiaconus uti debeat ; et S. C. R. reposuit die 12 Nov. 1831, ad 13um : « *Ad loca vestra* vel similibus (1) ».

De origine tonsurae et coronae clericalis vide n. 36 sequ., et de prima tonsura apud Graecos, vide infra n. 1019.

1017. In *ostiariatu* post monitionem : *Suscepturi*, quae, sicuti et aliae similes episcopi ordinantis monitiones in aliis ordinationibus, non fit Cardinalibus, neque electis episcopis, uti monet Pontificale Romanum, episcopus accipit et tradit omnibus claves ecclesiae, quas successive manu dextera singuli tangunt, pontifice dicente : *Sic agite*, etc. Traditio clavium ordinando qui eas tangit, et verba episcopi sunt materia et forma essentialis hujus ordinationis. Proposita fuerunt S. R. C. sequentia dubia : « 2° In ordinatione pontifex tradit ostiariis claves ecclesiae. In oratorio seu ecclesia, quae unam tantum habet clavem, haec una clavis estne sufficiens pro materia remota ostiariatus ; 3° Ostiarii debentne singuli successive tangere claves ? Sufficitne simul tangere, et non successive, et super duos vel tres aut quatuor simul tangentes materiam, proferre formam ordinationis ? » S. C. reposuit die 11 Martii 1820 : « Ad 2um : quamvis una clavis esse possit materia sufficiens pro ordinatione ostiarii, servandam tamen esse rubricam, quae praecipit *claves* esse tradendas, quae sive argenteae sint sive ferreae sive lignae, dummodo aptae sint ad aperiendum, constituunt materiam remotam hujus ordinis. Ad 3um : affirmative ad utramque partem, dummodo qui simul ordinantur ostiarii, tangant manu dextera claves, dum episcopus profert formam (2) ». Exinde jam patet pro ordinatione os-

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1191.

(2) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1189.

tiarii non requiri necessario claves ecclesiae, sed quaecumque claves servire possunt, ut expresse etiam docuit S. C. de Prop. Fide die 13 Martii 1844, in litteris ad Vicarium Apost. Cocincinae.

1018. Post clavium traditionem archidiaconus, sive alius archidiaconi vice fungens, ducit ordinatos ad ostium ecclesiae, quod facit ipsis claudere et operire. At S. R. C. die 12 Nov. 1831, ad 4um, declaravit non esse stricte necessarium ut ostiarius ostium ecclesiae claudat et aperiat cum clavi (1) ; quod etiam ex dictis satis apparet. Deinde archidiaconus, vel alius loco ipsius, tradit ordinatis funem campanarum, quas facit ipsis pulsare. Quaesitum fuit : « 1° In ordinatione ostiarii Pontificale praescribit ut archidiaconus tradat ordinatis funes campanarum, faciens eos pulsare campanas. Quaeritur an insistatur pluralitati campanarum, an sufficiat una campana ubi plures non habentur. 2° Aliquae ecclesiae, ut Cathedralis mea, non habent turrim conjunctam cum ipsa ecclesia, sed pluribus passibus ab ea distantem. Quaeritur an ostiarii neo-ordinati debeant egredi extra ecclesiam, et per apertum pergere ad turrim, campanas ibi appensas pulsaturi ; an vero sufficiat quassare tintinnabula altaris ad fores ecclesiae. 3° Quid agendum sit, si nulla campana adsit in casu praedictae ordinationis ? Sufficitne tintinnabula ? » S. R. C. die 27 Sept. 1873 reposuit : « Ad 1um : negative ad primam partem, affirmative ad secundam. Ad 2um : negative ad primam partem, affirmative ad secundam. Ad 3um : affirmative (2) ». Utraque haec caeremonia non est essentialis ordinationi ostiariatus, et nec supplenda, si forte fuerit omissa.

Sequuntur duae orationes episcopi super ordinatos.

1019. In *lectoratu* Ecclesia Graeca in primis praemittit primam tonsuram (n. 16). « Offertur, ait *Rituale Graecorum* apud P. Goar, pag. 233, ejusmodi ordinandus Pontifici, si saecularis quidem est, in solita veste, et capite nudato ; si vero monachus, mandya indutus. Et a pontifice ter in ca-

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1191.

(2) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1202.

pite signatur, et in crucis forma tondetur ab eo dicente : *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* ; ad uniuscujusque personae invocationem astantibus succlamantibus : *Amen*. Mox ex integro in clerici formam ab aliquo tondetur ». Igitur initiatio clericalis in Ecclesia Graeca perficitur terna crucis signatione, capillorum tonsione et sanctae Trinitatis invocatione ; quae omnes videntur hujus initiationis partes essentielles (1).

1020. Expleta caeremonia primae tonsurae, clericus « rursus Pontifici offertur, prosequitur *Rituale Graecorum*, l. c., qui tunica accepta eum induit et usque tertio caput ejus signans, manu illi imposita, sic precatur : *Domine Deus omnipotens, elige servum tuum hunc ; et eum sanctifica, et cum omni sapientia et intellectu divinorum verborum tuorum meditationem et lectionem obire concede, in inculcata conversatione custodiens illum. Misericordia et miserationibus et humanitate unigeniti Filii tui, cum quo benedictus es cum sanctissimo et bono et vivifico tuo Spiritu : nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen*. Et post exclamationem codex apostolicus lectori traditur, qui modicum quid perlegens, pacem a pontifice accipit ». Igitur forma est relata oratio pontificis ; non conveniunt Orientales doctores utrum materia reponenda sit in signatione crucis, an in impositione manus, an in utraque (2). Traditio autem codicis apostolici, nempe libri continentis epistolas et acta Apostolorum, in silentio facta, non est materia essentialis ordinationis, sed tantum indicat lectorem qui jam ritu praecedenti est ordinatus, circa legendam scripturam sacram occupari (3).

(1) Goar, l. c., pag. 241, n. 9.

(2) Hallier, p. II, sect. II, cap. II, art. I, § IX, n. 2, et Papp-Szilágyi, *Enchiridion juris ecc. orient. cath.*, p. II, § 84, praeter alios citatos a Goar, l. c., pag. 242, n. 10, putant materiam esse manus impositionem. Goar, l. c., non immerito animadvertit unam ab alia non differre essentialiter.

(3) Goar, l. c. Apud Maronitas episcopus, prius imponens dexteram suam temporibus candidati, ait : « Divina gratia... eligit et promovet hunc servum Dei N. a gradu cantorum ad gradum lectorum in ecclesia sancti N. loci N. etc. ». Deinde, post alios ritus, dexteram rursus temporibus candidati imponens, preces effundit, quibus divinam gratiam super ipsum

1021. Ecclesia vero *Latina* juxta Pontificale Romanum ordinationem lectoris ita explet.

Episcopus post monitionem : *Electi*, tradit omnibus candidatis codicem de quo lecturi sunt, quem manu dextera singuli tangunt, dicens : *Accipite etc.*, in quo consistit essentialis hujus ordinationis ritus ; et tandem binas recitat orationes. Porro proposita fuerunt S. R. C. haec dubia (n. 1018) : « 4° In ordinatione lectoris injungit Pontificale Romanum ut pontifex tradat omnibus *codicem* de quo sunt lecturi. Quaeritur quid per codicem intelligatur : utrum volumen sacrae scripturae, an Missale, an Rituale ? 5° In eadem lectoris ordinatione cohortatio pontificis (paulo ab initio) continet haec verba : *Lectorem siquidem oportet legere ea quae* (vel *ei qui*) *praedicat*. Quaeritur an etiam particula *vel*, rubro colore descripta, et subjuncta duo verba *ei qui* sint pronuntianda » ; S. R. C. reposuit die 27 Sept. 1873 : « Ad 4um : in casu codicem esse missale, breviarium, vel volumen sacrae Scripturae. Ad 5um : episcopum dicere posse in casu : *Lectorem siquidem oportet legere ea quae praedicat*, vel : *Lectorem siquidem oportet legere ei qui praedicat* ».

1022. In *exorcistatu* post monitionem : *Ordinandi*, episcopus accipit et tradit omnibus librum in quo scripti sunt exorcismi, cujus loco tradi potest Pontificale vel Missale, quem manu dextera tangunt, Pontifice dicente : *Accipite etc.* Evidens est hunc esse ritum essentialem hujus ordinationis.

Deinde episcopus super ordinatos binas recitat orationes.

1023. Tandem in *acolythatu* episcopus, post monitionem : *Suscepturi*, accipit et tradit omnibus candelabrum quod successive manu dextera singuli tangunt, Pontifice dicente : *Accipite ceroferarium cum cereo, et sciatis vos ad accendenda ecclesiae luminaria mancipari in nomine Domini : R. Amen*. Hoc *Amen* respondendum esse juxta consuetudinem ab ordinando, vide n. 1008. Quaesitum

apprecatur. Vide synodum Montis Libani (an. 1736), p. II, cap. XIV, n. 38. Jam vero non bene constat utrum materia et forma sit prima manus impositio cum relatis verbis, an altera cum adnexis precibus, an utraque.

fuit : « An instrumentum bugia de candela (?), serviens episcopis ad librum, possit esse materia ordinis acolythorum, loco candelabri seu ceroferarii ? » S. R. C. die 8 Junii 1709 reposuit : *negative*.

1024. Postea episcopus accipit et tradit eis urceolum vacuum, similiter ab ipsis tangendum, dicens communiter omnibus : *Accipite urceolum etc.* Unus urceolus sufficit, ut patet ex verbis Pontificalis Romani.

1025. Juxta communiorem sententiam ritus essentialis hujus ordinationis est utriusque instrumenti traditio cum relativis verbis (1); et si unus fuisset omissus vel dubie positus, ipse solus supplendus esset absolute vel sub conditione. De collatione autem ordinis per duplicem distinctum essentialem ritum, vide n. 1005.

Tandem episcopus binas recitat orationes.

§ 2. — *Pro ordinibus majoribus.*

1026. Cum obligationes quibus initiati majoribus ordinibus adstringuntur, sint graviore, et munera sanctiora, etiam ritus sunt solemniores. Hinc vocatis omnibus promovendis ad majores ordines, omnibusque procumbentibus, ad divinam opem implorandam recitantur *litaniae sanctorum*, et in fine episcopus divinam benedictionem super omnes illos electos ter solemniter implorat. Litaniae sanctorum in antiqua liturgia Ecclesiae Romanae recitabantur in ordinatione diaconatus et presbyteratus, ac in episcopali consecratione, ut patet ex documentis allatis in *Alleg. V*; deinde cum subdiaconatus inter majores ordines receptus fuisset, etiam in ordinatione subdiaconatus recitari coeperunt.

1027. Circa prosternationem ordinandorum proposita fuerunt S. R. C. sequentia dubia : « In collatione ordinum Pontificalis Romanum, antequam dicantur litaniae, subdiaconandos collocat coram pontifice genuflexos et postea dia-

(1) S. Thomas, in 4°, dist. 24, q. 2, art. 2; Salm., VIII, III, n. 17; S. Alph., VI, n. 745.

conandos contra cornu epistolae, presbyterandos vero contra faciem pontificis ad medium altaris. Quaeritur : An, his accedentibus presbyterandis, subdiaconandi alium debeant petere locum ? Quatenus *affirmative*, assignetur an debeat seu possit esse contra cornu evangelii. Pontificale enim hoc omittit. Quatenus *negative*, an presbyterandi procumbere debeant ante vel post subdiaconandos, cum omnes isti ante pontificem, et non contra cornu persistere debeant. Quaeritur ulterius : Cum habeatur ex Pontificali Romano quod pro litiis omnes ordinandi prosternunt se, an ly *omnes* intelligatur de omnibus diaconibus et presbyteris, de quibus ibi supra, an etiam de subdiaconibus, de quibus superius in ejusdem Pontificalis rubrica, cum non desint ex Amalario, lib. II, cap. VI, litt. A, *De eccles. offic.*, auctores docentes subdiaconandos non debere procumbere, ex doctrina S. Ambrosii ».

S. C. reposuit die 10 April. 1681 : « Posse subdiaconandos statui contra cornu evangelii ; ly *omnibus* intelligi tam de presbyteris et diaconis, quam de subdiaconis (1) ».

Sed jam de ritibus singulorum ordinum majorum tum in Ecclesia Graeca tum in Ecclesia Latina.

I

Pro ordine subdiaconatus.

1028. In Ecclesia Graeca (quae subdiaconatum inter minores ordines recenset) *Rituale Graecorum* apud Goar, l. c., pag. 244, ita habet :

« Pontifici in speciosa porta sedenti (2), ante Missae principium, ordinandus in subdiaconum offertur. Et si saecularis quidem sit, tunica ; si vero monachus, mandya indutus. Jubet autem pontifex tunica sive mandya illum exui et dalmatica vestiri et praecingi : pollubrum etiam cum vase et mantili deferri. Mox ter caput ejus cruce signans, manumque imponens, diacono dicente : *Dominum precemur*, hanc orationem pontifex dicit :

(1) Collect. S. C. de Prop. Fide, n. 1185.

(2) Videtur indicari non tantum porta quae speciali nomine *speciosa* a Graecis appellatur, sed quaelibet porta in ecclesia. Goar, l. c., pag. 246, n. 2, qui portas ecclesiarum in Oriente enumerat et describit pag. 25.

» Domine Deus noster, qui per unum et eundem Spiritum Sanctum singulis eorum quos elegisti, gratias distribuis; qui diversos ordines Ecclesiae tuae largitus es, et in ea ministerii gradus differentes ad sanctis et illibatis mysteriis tuis famulandum constituisti; qui praescientia tua ineffabili hunc quoque servum tuum, dignum qui sanctae Ecclesiae tuae ministret, esse definivisti: ipse, Domine, inculpatum illum in omnibus conserva, et domus tuae decorem diligere, sancti templi tui foribus astare, et tabernaculi gloriae tuae lucernam accendere, concede; et velut olivam fructiferam justitiae fruges referentem, in Ecclesia tua sancta illum insere; perfectumque servum tuum, in adventus tui tempore, eorum qui tibi placuerint, mercede perfruiturum renuntia. Quia tuum est regnum et virtus et gloria, Patris et Filii et Spiritus Sancti. nunc et semper et in saecula saeculorum.

» Et, post exclamationem, mantile acceptum sinistro ordinati humero imponit pontifex, unaque pollubrum cum vase illi tradit. Ille vero pontificis manum osculatur, et lavandis deinde aquam manibus infundit, dicens ter: *Quotquot adestis fideles*. Atque, ita benedictione accepta, digressus inde, ante sacras fores stat, et dicit: *Ter Sanctum, Sanctissima Trinitas, Pater noster, Domine miserere, Credo in unum Deum, Parce, dimitte, veniam praebe*. Et si quid aliud illi secreto dicendum videatur. Magno vero introitu peracto, diacono circa sanctam mensam thus adolente, iterato lavatur pontifex in pelvi ab ordinato deportata. Procedit etiam ipse cum magnus celebratur introitus: ultimusque omnium, pollubrum cum vase et reliquis deferens, progreditur. Et post introitum omnes quidem ad sacrum altare ingrediuntur, ipse tamen in loco solito stans, extra manet ».

1029. Jam vero certum est in hac ordinatione formam esse relatam orationem pontificis; ex qua, ut diximus *n. 17*, patet ministeria ostiariatus et acolythatus in Ecclesia Graeca adnexa esse subdiaconatui. De materia vero repete quae diximus *n. 1020* de materia lectoratus (1). Traditio autem

(1) Praeter Hallier, *l. c.*, et Papp-Szilágyi, *l. c.*, § 85, etiam S. Alph.,

pollubri cum vase, in silentio facta, accedit ordinationi quoad partem essentialem jam peractae, sicut traditio codicis apostolici pro lectoratu (1).

1030. In ecclesia Latina quomodonam subdiaconatus conferretur juxta antiquam liturgiam Ecclesiae Romanae, vide *n. 1013*. Antiqua liturgia Ecclesiae Gallicanae (*Alleg. V, n. 4, 74, 75, 90 sequ.*) habebat eosdem fere ritus, quos hodie habet Pontificale Romanum.

1031. Juxta Romanum Pontificale episcopus post monitionem: *Adepturi*, accipit et tradit omnibus calicem vacuum cum patena vacua superposita, quem successive manu dextera singuli tangunt, episcopo dicente: *Videte etc.* De hac calicis traditione confer responsionem S. R. C. diei 11 Mart. 1820 (*n. 1063*).

1032. Postea archidiaconus accipit et tradit eis urceolos cum vino et aqua, ac pelvim cum manutergio, quae omnia similiter tangere debent; et post duas orationes ac vestium subdiaconalium, idest *amictus, tunicae et manipuli* impositionem, episcopus accipit et tradit omnibus librum epistolarum manu dextera ipsum simul tangentibus dicens: *Accipite etc.* Citata responsio S. R. C. diei 11 Mart. 1820 etiam huic traditioni libri applicatur. Liber autem epistolarum potest esse missale, aut liber sacrae scripturae tum novi tum veteris Testamenti.

1033. Jam vero certum est apud omnes non esse ritum essentialem neque traditionem urceolorum, neque impositionem vestium; imo ii ritus forte praetermissi aut male positi non videntur esse de necessitate supplendi.

1034. Nemo negat ad materiam et formam hujus ordi-

VI, *n. 746*, putat materiam subdiaconatus in Ecclesia Graeca esse manuum impositionem.

(1) Apud Maronitas episcopus primo dexteram temporibus candidati imponit, dicens: « Divina gratia... eligit et promovet hunc servum Dei N. a gradu lectoratus ad gradum subdiaconorum etc. ». Deinde nonnullis interjectis precibus, manum utramque temporibus candidati imponens, recitat precem: « Deus aeternae etc. »; et tandem alii sequuntur ritus certe accidentales. Vide synodum Montis Libani, *l. c.*, *n. 39*. Jam vero non bene constat utrum materia et forma reponenda sit in prima manus impositione cum verbis: *Divina gratia* etc., an probabilius in altera cum oratione: *Deus aeternae*, etc.

nationis pertinere traditionem calicis vacui cum patena vacua ac relativis verbis. Calix et patena debent esse consecrata de necessitate praecepti. Plures censent id requiri etiam pro validitate ordinationis, quia secus instrumenta non sacra nequeunt potestatem sacram significare (1); sed alii probabilius negant, quia hoc significant ex ipsa forma materiali quam habent (2). Ceterum etsi traditus fuisset calix plenus vino cum patena vacua (3), aut calix plenus vel vacuus cum patena hostiam continente, ordinationem valere non est dubium.

1035. Licet Salm., *l. c.*, n. 19, cum pluribus aliis, putent traditionem calicis cum relativis verbis esse unicam materiam ac formam hujus ordinationis, tamen plures auctores citati a S. Alph., *VI*, n. 746, opinantur ad materiam et formam pertinere etiam traditionem libri epistolarum cum relativis verbis, ita ut materia et forma hujus ordinationis sit duplex distincta, nempe traditio calicis, et traditio libri epistolarum cum relativis verbis. Huic sententiae favere videtur Pontificale Romanum, quod post traditionem calicis ante traditionem libri epistolarum adhuc candidatos vocat *ordinandos*. Si hanc doctrinam duplicis distinctae materiae et formae hujus ordinationis admittis, de collatione potestatis vide n. 1005.

1036. His positis, sequentes practicae conclusiones facile deducuntur.

Sola traditio calicis vacui cum patena vacua ac relativis verbis supplenda est absolute, si ipsa sola praetermissa fuit; supplenda est sub conditione, si modo dubio posita fuit, e. g. si calix ac patena non erant consecrata, aut defuit physicus contactus (n. 995).

Idem dicas de traditione libri epistolarum. Huc spectat responsio S. C. C., 11 Jan. 1711. Nam frater Franciscus Aersinus Ordinis Cappucinatorum in suscipiendo sacro subdiaconatus ordine tetigit quidem calicem et patenam, non

(1) S. Alph., *VI*, n. 747; Salm., *VIII*, *III*, n. 2; Scavini, *III*, n. 594, not. 2.

(2) D'Annibale, *III*, § 150, cum Diana, Bonacina, Henriquez.

(3) Scavini, *III*, n. 705, citans De Lugo.

CAPUT V. DE ESSENTIALIBUS SACRAE ORDINATIONIS PARTIBUS 229
autem librum epistolarum. S. C. consulta reposuit esse supplendum per episcopum etiam privatim.

Tandem si utraque traditio cum relativis verbis fuit omissa, aut posita cum vitio probabiliter substantiali, integra ordinationis erit repetenda vel absolute vel sub conditione.

1037. Innocentius III in *cit. cap. 1, De sacramentis non iterandis*, interrogatus « an permitti debeat ministrare, qui *sine impositione manuum* fuerit ad ordinem subdiaconatus promotus », respondet in talibus non esse aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerit praetermissum. Ex quaestione ac responsione veteres auctores colligebant in ordinatione subdiaconi, de qua Innocentius III, haberi impositionem manuum. Exinde deducebant hanc decretalem directam esse ad episcopum quemdam Orientalem. Nonnulli vero putaverunt loco *subdiaconatus* legendum esse *diaconatus*, uti advertunt Correctores Romani in margine; et merito, cum in registro legatur *diaconatus*, quae proinde lectio unice retinenda est. Haec responsio directa est ad episcopum Heliensem, et est finalis pars decretalis relatae in *cap. 18, De officio et potestate judicis delegati*.

II

Pro ordine diaconatus.

1038. *Rituale Graecorum* apud Goar, *l. c.*, pag. 249, praescribit:

« Postquam alta voce pontifex protulerit: *Et erunt misericordiae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi cum omnibus vobis*, egressi duo diaconi e sancto tribunali, diaconum ordinandum, in solea stantem, assumunt.

» Et in sanctum tribunal inducunt, ter sanctam mensam circumlustrantes et canentes: *Sancti Martyres egregie decertantes*. Mox ordinandus ad pontificem accedens, ter ab eo in capite signatur.

» Et eum zona discingi et mantile ab eo tolli pontifex jubet. Deinde frontem in sancta mensa ordinandus applicat, dextrumque genu inflectit, et, archidiacono exclamante: *Attendamus*, pontifex, impositam ordinandi capiti dexteram habens, exclamat: *Divina gratia quae semper infirma*

curat et ea quae desunt, adimplet, promovet N. piissimum subdiaconum in diaconum: oremus pro eo ut veniat super eum gratia Sanctissimi Spiritus. Et confestim dicitur ter: Domine miserere, ab eis qui sunt intus et extra tribunal. Et pontifex ter ejus capite signato, et diacono dicente: Dominum precemur, impositam tenens dexteram, precatur hoc pacto:

» Domine Deus noster, qui in praescientia tua, super destinatos ab imperscrutabili virtute tua ut ministri fiant et illibatis mysteriis tuis deserviant, Sancti tui Spiritus copiam effundis; ipse Domine, et hunc quem tibi a me promoveri complacuit in diaconi ministerium in omni honestate fidei sacramentum in pura conscientia tenentem conserva; gratiam vero Stephano protomartyri tuo in opus ministerii hujus a te primum vocato concessam largire, et gradum a bonitate tua sibi praestitum secundum beneplacitum tuum administrare praebe; recte namque ministrantes gradum sibi bonum acquirunt et perfectum ostende servo tuo. Quia tuum est regnum et virtus et gloria, Patris et Filii et Spiritus Sancti, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

» Responso: Amen, submissa voce quae tantum ab adstantibus diaconis audiatur ad dandum responsum, diaconica haec pronuntientur ab archidiacono:

» In pace Dominum precemur.

» Pro superna pace.

» Pro pace totius mundi.

» Pro archiepiscopo nostro N., sacerdotio, auxilio, perseverantia, pace, valetudine, salute et pro opere manuum ejus Dominum precemur.

» Pro servo Dei N. diacono nunc promoti et salute ejus Dominum precemur.

» Ut clemens Deus purum et inculpatum ei ministerium largiatur, Dominum precemur.

» Pro urbe hac, omni civitate et regione.

» Ut liberemur ab omni tribulatione.

» Succurre, salva.

» Sanctissimae, illibatae.

» Et his dictis, pontifex, impositam tenens manum, precatur hoc pacto:

» Deus, Salvator noster, qui incorrupta tua voce ministerii legem Apostolis tuis sancisti et protomartyrem Stephanum, ejusmodi renunciasti, primumque te ipsum diaconi opus adimplentem praedicasti, sicut in evangelio tuo scriptum est: SI QUIS VULT IN VOBIS PRIOR FIERI, ESTO MINISTER VESTER. Ipse, Domine, servum tuum hunc, quem diaconi ministerium subire voluisti, sancti et vivifici tui Spiritus adventu, omni fide et charitate et virtute et sanctificatione adimple. Non enim in manuum mearum impositione, sed in abundantium miserationum tuarum visitatione, gratia te dignis exhibetur: ut et hic omni peccato alienus factus, inculpate tibi astet, et sinceram promissionis tuae mercedem reportet. Tu enim es Deus noster et tibi gloriam referimus, Patri, et Filio, et Sancto Spiritui, nunc et semper et in saecula saeculorum.

» Et dicto: Amen, stolam diaconicam humero sinistro ordinati circumponit dicens: Dignus. Et pro more canitur ter ab iis qui sunt in tribunali: Dignus, et pariter a cantoribus ter. Et deinde tradit illi pontifex sanctum flabellum, dicens simili modo: Dignus. Et osculatur illum. Et eodem pacto diaconi cuncti illum osculantur. Ille vero flabello accepto, e latere sacrae mensae, a dextra parte stat, et super Sancta ventilat. Et alter diaconus extra tribunal in loco solito in quo pacifica leguntur, stat et dicit: Omnium Sanctorum memoriam agentes, adhuc et iterum in pace Dominum precemur, et reliqua. Communionis vero tempore, prior aliis, sanctis mysteriis participat ordinatus, et diaconica suo loco pronuntiat, videlicet: Recti communicantes... ».

1039. Jam vero recepta sententia est materiam et formam hujus ordinationis esse reponendam in prima manus impositione cum verbis: Divina gratia etc. (1).

(1) Hallier, p. II, sect. II, cap. II, art. II, § 2; De Lugo, De sacram. in gen., disp. II, sect. V, n. 85; Goar, l. c., pag. 257, n. 12. Hic auctor, pag. 298, n. 11, agens de presbyteratu, citat catechismum vulgarem Graecum, S. C. de Prop. Fide jussu et expensis excusum, in quo legitur: « Materiam hujus sacramenti est impositio manus pontificis super caput eorum